

Witold Daniłowicz

PRAWO ŁOWIECKIE

Wolters Kluwer

Witold Daniłowicz

PRAWO ŁOWIECKIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 października 2019 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Wojciech Radecki

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Adam Choński

Opracowanie redakcyjne

Violet Design Wioletta Kowalska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-163-1

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Pamięci mojego Przyjaciela
dr. Witolda Jurcewicza
(1954–2019)

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	15
Wprowadzenie – czym jest współczesne łowiectwo?	17
Rozdział 1	
Rozwój historyczny prawa łowieckiego	21
1. Prawo łowieckie w starożytnym Rzymie	21
2. Wczesne średniowiecze	21
3. Późne średniowiecze	24
4. Upadek regale łowieckiego w Polsce	26
5. Upadek regale łowieckiego w Europie Zachodniej	28
6. Pierwsze kompleksowe regulacje łowieckie	31
7. Przejście z prawa do polowania na prawo polowania	32
8. Prawo łowieckie w II Rzeczypospolitej	33
9. Prawo łowieckie w Polsce po II wojnie światowej	35
Rozdział 2	
Źródła prawa łowieckiego	39
1. Pojęcie i zakres prawa łowieckiego	39
2. Regulacje międzynarodowe dotyczące łowiectwa	41
2.1. Umowy międzynarodowe	41
2.2. Konwencja waszyngtońska (CITES)	41
2.3. Konwencja o bioróżnorodności (CBS)	43
2.4. Konwencja bońska	43
2.5. Konwencja ramsarska	44

2.6. Konwencja berneńska	44
2.7. Akty normatywne Unii Europejskiej	45
3. Miejsce prawa łowieckiego w systemie prawa	46

Rozdział 3

Podstawowe pojęcia	51
1. Ewolucja terminologii łowieckiej	51
2. Łowiectwo	53
2.1. Cel definicji	54
2.2. Łowiectwo jako wykonywanie zadań publicznych	55
2.3. Łowiectwo a ustawowa ochrona zwierząt	56
3. Myślistwo	58
4. Polowanie i pozyskiwanie zwierzyny	58
5. Kłusownictwo i szkodnictwo łowieckie	60
6. Redukcja zwierzyny	62
6.1. Odstrzały redukcyjne w parkach narodowych i rezerwach przyrody	63
6.2. Inne odstrzały redukcyjne, odstrzał zastępczy	64
6.3. Zabijanie zwierząt na podstawie zezwolenia dyrektora ochrony środowiska	66
6.4. Odłowy drapieżników	67
7. Zwierzyna	68
7.1. Wykaz zwierząt łownych	68
7.2. Niektóre gatunki wyłączone z polowań	69
8. Postulaty <i>de lege ferenda</i>	70

Rozdział 4

Ochrona zwierzyny i gospodarka łowiecka	73
1. Przedmiot prawa łowieckiego	73
2. Ochrona zwierzyny	74
3. Pojęcie gospodarki łowieckiej	76
4. Zasady prowadzenia gospodarki łowieckiej	76
5. Planowanie łowieckie	78
6. Zagospodarowywanie łowisk	81
7. Selekcja osobnicza	84
8. Pozyskiwanie zwierzyny jako element gospodarki łowieckiej	86

Rozdział 5

Prawo polowania	89
1. Znaczenie pojęcia	89
2. Prawo polowania w II Rzeczypospolitej	89
3. Nacjonalizacja prawa polowania w 1952 r.	90
4. Prawo polowania na gruncie Prawa łowieckiego.....	92
4.1. Istnienie i zakres podmiotowy prawa polowania.....	92
4.2. Treść prawa polowania	93
4.3. Konstrukcja prawa polowania.....	95

Rozdział 6

Własność zwierzyny, trofeów łowieckich, zwłok zwierząt i zrzutów	103
1. Własność zwierzyny w stanie wolnym.....	103
1.1. Uwagi historyczne.....	103
1.2. Własność zwierzyny na gruncie Prawa łowieckiego....	104
1.3. Nabycie własności zwierzyny pozyskanej.....	106
2. Własność trofeów łowieckich	110
3. Własność zwierzyny padłej.....	112
4. Własność zrzutów.....	113

Rozdział 7

Obwód łowiecki	115
1. Definicja.....	115
2. Zasady tworzenia obwodów łowieckich.....	117
2.1. Procedura tworzenia obwodu łowieckiego.....	119
2.2. Obwody utworzone przed 10.07.2014 r.	122
2.3. Konstrukcja obwodu łowieckiego.....	124

Rozdział 8

Dzierżawa łowiecka	127
1. Przedmiot dzierżawy łowieckiej	127
2. Wydzierżawianie obwodu łowieckiego	128
2.1. Podmiot wydzierżawiający	128
2.2. Procedura wydzierżawiania.....	129
2.3. Wnioski kół łowieckich	131
2.4. Kryteria wyboru dzierżawcy obwodu	133

3. Umowa dzierżawy łowieckiej	135
4. Konstrukcja umowy dzierżawy łowieckiej.....	137
5. Zwrot obwołu łowieckiego po zakończeniu okresu dzierżawy	141

Rozdział 9

Podmioty prowadzące gospodarkę łowiecką	143
1. Koła łowieckie	143
1.1. Rys historyczny	143
1.2. Zagadnienia wstępne	144
1.3. Zadania koła i sposoby ich realizacji	146
1.4. Członkowie koła	148
1.5. Organy koła	150
1.6. Majątek i fundusze koła.....	155
2. Polski Związek Łowiecki jako dzierżawca obwołu łowieckiego	156
3. Zarządcy obwodów wyłączonych z wydzierżawiania.....	158

Rozdział 10

Wykonywanie polowania	161
1. Uprawnienie do polowania	161
2. Uprawnienie do wykonywania polowania	163
3. Obowiązki informacyjne związane z wykonywaniem polowań.....	164
3.1. Polowanie zbiorowe.....	164
3.2. Polowanie indywidualne	165
4. Polowania wykonywane przez obcokrajowców	166
5. Wykonywanie polowania w obecności i przy udziale dzieci.....	168
6. Zakaz wykonywania polowania	170
7. Przepisy regulujące wykonywanie polowań.....	171

Rozdział 11

Prawo polowania a uprawnienia innych podmiotów	173
1. Obowiązek udostępnienia nieruchomości gruntowej na cele łowieckie	173

2. Obowiązki podmiotu prowadzącego gospodarkę łowiecką	176
3. Prawo polowania a prawo wstępu do lasu i korzystania z wód.....	176
4. Myśliwi a osoby protestujące przeciwko wykonywaniu polowań.....	178
5. Zakaz wykonywania polowania	179
5.1. Zakres przedmiotowy zakazu	180
5.2. Zakaz a ustawowa definicja łowiectwa.....	180
5.3. Konstrukcja prawna zakazu	183
5.4. Brak obowiązku informacyjnego.....	185
6. Tereny ogrodzone	186
7. Obręby hodowlane.....	187

Rozdział 12

Szkody łowieckie	189
1. Rys historyczny	189
2. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta	190
3. Odpowiedzialność za szkody w uprawach i płodach rolnych.....	193
3.1. Wprowadzenie	194
3.2. Zakres przedmiotowy odpowiedzialności.....	196
3.3. Charakter prawny odpowiedzialności	197
3.4. Współdziałanie właścicieli gruntów i podmiotów prowadzących gospodarkę łowiecką	198
4. Szacowanie szkód i wypłata odszkodowania	199
5. Szkody wyrządzone przy wykonywaniu polowania	203

Rozdział 13

Podmioty administrujące w łowiectwie	209
1. Rys historyczny	209
2. Polski Związek Łowiecki	210
2.1. Charakter prawny.....	210
2.2. Zadania	212
2.3. Członkowie.....	214
2.4. Organy i ich kompetencje.....	216

2.5. Nadzór nad kołami łowieckimi i członkami niezrzeszonymi.....	223
3. Administracja rządowa.....	224
3.1. Wydawanie aktów wykonawczych.....	224
3.2. Wydawanie decyzji indywidualnych.....	226
3.3. Uprawnienia nadzorcze Ministra Środowiska do 2018 r. ...	227
3.4. Uprawnienia nadzorcze Ministra Środowiska obecnie...	228
4. Lasy Państwowe	232
5. Administracja samorządowa	234
5.1. Samorząd wojewódzki	234
5.2. Samorząd powiatowy.....	235
5.3. Samorząd gminny	235
6. Samorząd rolniczy.....	236
Rozdział 14	
Nadzór nad przestrzeganiem prawa łowieckiego	237
1. Wprowadzenie	237
2. Państwowa Straż Łowiecka	238
3. Strażnicy łowieccy	242
4. Inne formacje	245
Rozdział 15	
Odpowiedzialność za naruszenie prawa łowieckiego	247
1. Przepięstwa i wykroczenia łowieckie	247
1.1. Zasady odpowiedzialności karnej.....	247
1.2. Wykroczenia łowieckie.....	248
1.3. Występkę łowieckie	251
1.4. Przewinienia łowieckie niebędące przestępstwami ani wykroczeniami.....	255
2. Delikty administracyjne związane z łowiectwem	256
3. Odpowiedzialność dyscyplinarna w łowiectwie.....	258
4. Odpowiedzialność za naruszenie zasad selekcji osobniczej	261
5. Postępowanie porządkowe (§ 104 i 105 Statutu PZŁ)	262
6. Postępowanie dyscyplinujące	263
Bibliografia.....	265

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- d.p.ł.; dekret z 1952 r. – dekret z 29.10.1952 r. o prawie łowieckim (Dz.U. Nr 44, poz. 300 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1950 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2096 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.)
- p.p.s.a. – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2018 r. poz. 1302 ze zm.)
- pr. łow.; Prawo łowieckie – ustawa z 13.10.1995 r. – Prawo łowieckie (Dz.U. z 2018 r. poz. 2033 ze zm.)
- pr. wod. – ustawa z 20.07.2017 r. – Prawo wodne (Dz.U. z 2018 r. poz. 2268 ze zm.)
- r.p.ł.; rozporządzenie z 1927 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 3.12.1927 r. o prawie łowieckim (Dz.U. Nr 110, poz. 934)
- r.w.w.p. – rozporządzenie Ministra Środowiska z 23.03.2005 r. w sprawie szczegółowych warunków wykonywania polowania i znakowania tusz (Dz.U. poz. 548 ze zm.)
- u.b.a. – ustawa z 21.05.1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. z 2019 r. poz. 284 ze zm.)

u.d.i.p.	-	ustawa z 6.09.2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1429 ze zm.)
u.h.o.z.ł.; ustawa z 1959 r.	-	ustawa z 17.06.1959 r. o hodowli, ochronie zwierząt łownych i prawie łowieckim (Dz.U. z 1973 r. Nr 33, poz. 197 ze zm.)
u.l.	-	ustawa z 28.09.1991 r. o lasach (Dz.U. z 2018 r. poz. 2129 ze zm.)
u.o.p.	-	ustawa z 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2018 r. poz. 1614 ze zm.)
u.o.z.	-	ustawa z 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2019 r. poz. 122 ze zm.)
ustawa nowelizująca z 2018 r.	-	ustawa z 22.03.2018 r. o zmianie ustawy – Prawo łowieckie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 651)
ustawa o ocenach oddziaływania	-	ustawa z 3.10.2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2018 r. poz. 2081 ze zm.)

Organy, instytucje i organizacje

KZD	-	Krajowy Zjazd Delegatów PZŁ
LP	-	Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
NIK	-	Najwyższa Izba Kontroli
NRŁ	-	Naczelna Rada Łowiecka PZŁ
NSA	-	Naczelny Sąd Administracyjny
OHZ	-	ośrodek hodowli zwierzyny
PSŁ	-	Państwowa Straż Łowiecka
PZŁ	-	Polski Związek Łowiecki
SA	-	Sąd Apelacyjny
SN	-	Sąd Najwyższy
SO	-	Sąd Okręgowy
SP	-	Skarb Państwa
TK	-	Trybunał Konstytucyjny
WSA	-	Wojewódzki Sąd Administracyjny
Związek	-	Polski Związek Łowiecki

Inne

podmiot prowadzący gospodarkę łowiecką	-	dzierżawca obwodu łowieckiego lub zarządca obwodu łowieckiego wyłączony z wydzierżawiania
--	---	---

WSTĘP

Pomysł napisania prezentowanej książki zrodził się w trakcie pisania monografii *Prawo polowania*¹. Zdałem sobie wówczas sprawę, że powstało pięć komentarzy do ustawy – Prawo łowieckie², ale nie ma ani jednej pracy kompleksowo prezentującej ten dział prawa z problemowego punktu widzenia. Co więcej, monografii poświęconych prawu łowieckiemu jest bardzo niewiele, a istniejące zajmują się zagadnieniami szczegółowymi. Celem książki jest właśnie wypełnienie tej luki.

W przeciwieństwie do *Prawa polowania* prezentowana książka nie jest pomyślana jako monografia naukowa. Jest ona jednak oparta o poczynione tam ustalenia i zgłoszone tezy. Z natury rzeczy więc niektóre rozdziały książki są zmodyfikowaną wersją odpowiednich rozdziałów monografii. Znacznie szerszy jest jednak jej zakres przedmiotowy, ponieważ obejmuje całość podstawowych instytucji i zagadnień prawa łowieckiego.

Celem książki jest prezentacja problematyki prawa łowieckiego w sposób zrozumiały dla każdego Czytelnika, a więc także tego, który nie jest prawnikiem. Jest ona adresowana do wszystkich zainteresowanych prawem łowieckim – myśliwych, leśników, prawników czy pracowników administracji publicznej. Mam nadzieję, że będzie mogła być też wykorzystana jako pomoc dla studentów i uczestników różnego rodzaju kursów czy szkoleń.

¹ W. Daniłowicz, *Prawo polowania*, Warszawa 2018.

² Ich omówienie zob. A. Habuda, W. Radecki, *Komentarze do ustaw łowieckich (czeskiej, słowackiej i polskiej)*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2016/3.

Taki krąg adresatów zdeterminował kształt książki. Do minimum ograniczone zostały odesłania do literatury i orzecznictwa. Pojawiają się one przede wszystkim tam, gdzie potrzebne jest wskazanie podstawy dla wysuniętej tezy czy źródła dodatkowych informacji na omawiany temat. Z tego samego powodu książka koncentruje się na prezentacji aktualnego stanu prawnego, a nie na jego krytyce czy prezentacji alternatywnych rozwiązań. Częste odesłania do konkretnych przepisów ustawy – Prawo łowieckie mają ułatwić Czytelnikom weryfikację prezentowanych tez z zapisami ustawowymi.

Jednym z celów książki jest uporządkowanie terminologii używanej w dyskusji na temat prawa łowieckiego. Ta, którą posługuje się ustawodawca, jest często myląca i nieprecyzyjna, a co więcej, nie jest używana konsekwentnie. Niewątpliwie utrudnia to interpretację przepisów ustawowych i ich stosowanie. Dlatego tak ważne jest stworzenie jednolitej i logicznej siatki pojęciowej dla prawa łowieckiego.

W dyskusjach na temat polskiego łowiectwa coraz częściej pojawiają się głosy o konieczności wprowadzenia zmian w jego modelu ustrojowym. W niedalekiej przyszłości zapewne powstanie potrzeba opracowania nowej ustawy łowieckiej. Mam nadzieję, że usystematyzowane przedstawienie problematyki prawa łowieckiego, które jest celem tej książki, będzie pomocą w tych pracach.

WPROWADZENIE – CZYM JEST WSPÓŁCZESNE ŁOWIECTWO?

Odpowiedź na pytanie, czym jest współczesne łowiectwo, nie jest zadaniem prostym. Łowiectwo jest działalnością wielowymiarową, a samo pojęcie może być różnie rozumiane. Co więcej, postrzeganie łowiectwa jest zróżnicowane geograficznie, historycznie i kulturowo.

Rozważania na temat istoty współczesnego łowiectwa należy rozpocząć od zidentyfikowania funkcji, jakie pełni ono w społeczeństwie. Można wyróżnić ich kilka. Historycznie pierwszą była niewątpliwie funkcja gospodarcza, początkowo zapewniająca myśliwemu i jego społeczności pożywienie, skóry i inne produkty, z czasem także chroniąca pola przed zwierzyną. Kolejna funkcja, która wykształciła się nieco później, funkcja rekreacyjna – zapewniała myśliwemu i jego towarzyszom łowów rozrywkę. Równolegle wykształciła się także funkcja kulturowa, tworząca dobra kultury (materialne i niematerialne) związane z łowiectwem. Funkcja ochronna łowiectwa wykształciła się najpóźniej. Początkowo obejmowała ochronę, a później także gospodarowanie populacjami zwierząt łownych i zapewnianie im warunków prawidłowego rozwoju. Dzisiejsze łowiectwo realizuje wszystkie wskazane wyżej funkcje, aczkolwiek waga poszczególnych z nich jest inna w różnych społecznościach.

Współcześnie wyróżnia się trzy rodzaje łowiectwa: 1) łowiectwo rekreacyjne, 2) łowiectwo mające na celu zdobycie podstawowego pożywienia (np. polowania wykonywane przez Jakutów czy Eskimosów) oraz 3) łowiectwo zawodowe (w rozumieniu myśliwych zawodowo trudniących się pozyskiwaniem zwierzyny dla skór czy futer). W każdym

przypadku celem łowcy jest pozyskanie zwierzyny. Różna jest natomiast jego motywacja.

W Europie mamy do czynienia przede wszystkim z łowiectwem rekreacyjnym¹. Pojęcie łowiectwa rekreacyjnego odnosi się do takiego rodzaju myślistwa, w którym myśliwy stara się pozyskać zdobycz dla przyjemności, w ramach rekreacji. Przyjemność, o której tu mowa, polega nie na uśmiercaniu zwierzyny, ale na samym braniu udziału w polowaniu. Wynika ona z postępowania według określonych zasad odnoszących się do wykonywania polowania oraz ze współzawodnictwa pomiędzy łowcą i zwierzyną, które wcale nie musi kończyć się jej ubiciem.

O ile określenie „łowiectwo rekreacyjne” jest powszechnie używane za granicą², o tyle w naszym kraju budzi wiele kontrowersji. Nikogo nie dziwi, że opisując czasy historyczne, wspomina się o łowiectwie jako o rozrywce klas posiadających. Natomiast używanie tego samego określenia (lub określeń pokrewnych znaczeniowo, jak np. „hobby”) w odniesieniu do czasów współczesnych budzi u wielu osób opór. Ta niechęć zdaje się wynikać z poglądu, zgodnie z którym łowiectwo, jeżeli ma być uznawane (a przynajmniej tolerowane), powinno służyć jakimś wyższym, szlachetniejszym celom niż tylko rozrywka³. Dlatego też jest ono często prezentowane jako działalność mająca na celu ochronę środowiska.

Łowiectwo niewątpliwie odgrywa istotną rolę w ochronie środowiska, zwłaszcza jeśli dotyczy gospodarowania populacjami dzikich zwierząt.

¹ Nie zmienia to oczywiście faktu, że także w naszej strefie geograficznej są myśliwi, którzy polują, aby zdobyć pożywienie (aczkolwiek nie jest to ich pożywienie podstawowe). Są też osoby, które łowiectwo traktują zarobkowo, pozyskując np. skóry na sprzedaż. Te przypadki można jednak uznać za margines łowiectwa praktykowanego na naszym kontynencie, który nie określa jego charakteru.

² Posługuje się nim także szereg dokumentów organizacji międzynarodowych, np. Unii Europejskiej.

³ Osobom podzielającym tę opinię trudno zaakceptować, że rekreacja może być połączona z uśmiercaniem zwierząt. Dlatego też zwolennicy łowiectwa w Polsce unikają określenia myślistwa mianem przyjemności, hobby czy rekreacji, bojąc się, że taka charakterystyka da amunicję przeciwnikom łowiectwa i z większy niechęć społeczeństwa do myśliwych.

Na tym polega właśnie jego funkcja ochronna. Nie można jednak redukcować łowiectwa wyłącznie do tej jednej funkcji. Gdyby tak było, gospodarowaniem zwierzyną powinna zajmować się służba państwowa, finansowana z budżetu państwa. Tymczasem łowiectwem zajmują się przede wszystkim myśliwi, którzy sami ponoszą koszty tej działalności. Ich motywacją nie jest chęć realizowania zadań z zakresu ochrony środowiska. Dlatego też regulacja łowiectwa musi uwzględniać obie jego funkcje – ochronną (realizującą interes państwa) i rekreacyjną (realizującą interes myśliwych). Łowiectwo musi być tak zorganizowane przez państwo, aby umożliwiać myśliwym wykonywanie polowań, a jednocześnie przyczyniać się do utrzymania równowagi w środowisku⁴.

Przyjęcie, że łowiectwo pełni zarówno funkcję rekreacyjną, jak i ochronną, determinuje jego kształt ustrojowy. Umożliwiając myśliwym wykonywanie polowań, ustawodawca zobowiązał ich jednocześnie do prowadzenia prawidłowej gospodarki łowieckiej, mającej na celu zachowanie równowagi w środowisku. Innymi słowy, państwo powierzyło realizację funkcji ochronnej podmiotom prywatnym – osobom uprawnionym do polowania, które realizują ją w ramach rekreacji. Gospodarowanie populacjami dzikich zwierząt przez myśliwych można więc określić mianem swego rodzaju partnerstwa państwowo-prywatnego. Dla jego prawidłowego funkcjonowania konieczne jest stworzenie przez państwo odpowiednich ram prawnych. Ramy te zakreśla prawo łowieckie, rozumiane jako ogół norm prawnych regulujących kwestie związane bezpośrednio i pośrednio z łowiectwem. Omówienie tych norm jest przedmiotem niniejszej książki.

⁴ Szerzej na ten temat zob. W. Daniłowicz, *Łowiectwo a obowiązek państwa dbałości o środowisko*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019/43.

Rozdział 1

ROZWÓJ HISTORYCZNY PRAWA ŁOWIECKIEGO

1. Prawo łowieckie w starożytnym Rzymie

Starożytni Rzymianie byli niewątpliwie miłośnikami łowów. Każdy wolny Rzymianin mógł swobodnie przemierzać lasy i pola w pogoni za zwierzyną, zarówno na ziemi należącej do państwa, jak i na ziemi własnej oraz cudzej. Swoboda rzymskiego łowcy podlegała jednak pewnym ograniczeniom. Musiał on respektować prawa właściciela gruntu, który chciał chronić swoje uprawy przed szkodami. Dlatego też mógł zakazać myśliwemu wstępu na swoje pole. W przypadku naruszenia tego zakazu właścicielowi nieruchomości przysługiwały środki prawne.

2. Wczesne średniowiecze

Ze względu na skąpość źródeł regulacje łowieckie w Europie okresu wczesnego średniowiecza nie zostały dotąd w pełni poznane. Wśród historyków nie ma zgodności poglądów co do tego, kto i gdzie mógł polować w tamtym okresie. Zdaniem jednych u plemion germańskich prawo do polowania miało charakter powszechny. Jego pochodzenie związane jest z prawem zawłaszczania zwierzyny przysługującym każdemu członkowi plemienia germańskiego. Według innych prawo to było od najwcześniejszych lat związane z prawem własności ziemi. Część historyków uważa jednak, że te dwa stanowiska nie są całkowicie prze-

ciwstawne. Zasada wolności łowów mogła obowiązywać w okresie wędrówek ludów, czyli wtedy, kiedy plemiona germańskie przemieszczały się na zachód i na południe. Dziczyzna była w tamtych czasach podstawą pożywienia, a polowanie – życiową koniecznością. Wszyscy członkowie plemienia musieli więc mieć możliwość jej pozyskiwania. Z chwilą jednak gdy plemiona wybrały życie osiadłe i podstawą ich wyżywienia stało się rolnictwo oraz hodowla zwierząt, nie było już takiej konieczności.

W tym samym okresie zaczęła się wykształcać prywatna własność ziemi. Wraz z nią pojawiło się zróżnicowanie uprawnień w zakresie wykonywania polowań. Wspólnoty gminne i właściciele dóbr ziemskich zaczęli ograniczać możliwość wykonywania polowania na nich przez obcych. Puszczę powoli stawały się własnością wspólnot terytorialnych (tzw. opoli), w których prawo pozyskiwania zwierzyny przysługiwało wyłącznie ich członkom.

Związek prawa własności ziemi z prawem do polowania nie trwał jednak długo. Wkrótce bowiem władcy i arystokracja plemienna zaczęli ograniczać możliwość polowania przez innych członków społeczności na ziemiach podległych ich władztwu. W dobie merowińskiej, tj. od V do VIII w., w Europie Zachodniej zaczęły powstawać tzw. foresta (po polsku: gaje i knieje), czyli wydzielone obszary leśne, bogate w zwierzynę, na terenie których polowanie było zastrzeżone dla władcy oraz uprawnionych przez niego instytucji kościelnych i osób prywatnych. Początkowo obszary te wyznaczano wyłącznie na terenach leśnych należących do domeny panującego. Później objęto nimi również tereny niezagospodarowane – bezpieczeństwa nieużytki, a także grunty drobnych posiadaczy oraz wspólnot gminnych.

Od X w. władcy zaczęli nadawać swoim wasalom – świeckim i kościelnym właścicielom ziemskim – wyłączność łowów na terenach forestów. Nadania te były szczególnie rozpowszechnione tam, gdzie władza centralna była słaba i władca musiał zabiegać o poparcie lokalnych możnowładców. W rezultacie wykształciło się przekonanie, że myślistwem mogli zajmować się tylko rycerze. Jednocześnie pojawiło się zróżnicowanie uprawnień łowieckich – przyznawane przywileje dokładnie

opisywały, jakie zwierzęta były nimi objęte. W ten sposób polowanie na najcenniejszą zwierzynę zachowano tylko dla władców.

Proces ten doprowadził do zerwania związku między własnością ziemi a prawem do polowania na danym gruncie. Od IX w. prawo do polowania przysługujące władcy rozciągało się już nie tylko na ziemię należące do niego, lecz także na ziemię będące własnością osób podlegających jego zwierzchnictwu. Omawiany proces nie przebiegał jednak całkowicie spokojnie. Jak można sobie wyobrazić, rozszerzanie uprawnień władcy spotykało się z oporem tych, których pozbawiano praw lub którym je ograniczano.

Równocześnie postępował proces ograniczania prawa do polowania przedstawicieli innych stanów. O ile mieszczanie mogli nadal polować w lasach należących do wspólnot miejskich, o tyle chłopów objęły większe restrykcje – w państwach niemieckich ich prawo do polowania początkowo ograniczono do zwierzyny drobnej, natomiast w XV i XVI w. prawo to niemal całkowicie zanikło.

W nauce polskiej przez długi czas panował pogląd, że rozwój historyczny regulacji łowieckich na ziemiach polskich przebiegał inaczej niż w Europie Zachodniej. Zgodnie z tym poglądem panował tu „bezwzględny monopol” księżęcy na łowy na zwierzynę grubą, który zaczęto z czasem ograniczać przez cedowanie przez władcę uprawnień łowieckich drogą nadań na rzecz świeckich i kościelnych właścicieli ziemskich zarówno w swoich, jak i w cudzych dobrach. Jak jednak wykazała A. Samsonowicz, proces wykształcania się monopolu łowieckiego na ziemiach polskich przebiegał analogicznie jak w Europie Zachodniej. Nie objęto nim całego państwa, lecz jedynie wydzielone obszary, w których polowanie było zastrzeżone dla księcia, a więc obszary analogiczne do forestów – knieje i gaje¹.

¹ A. Samsonowicz, *Uwagi o regale w Polsce piastowskiej (na przykładzie regale łowieckiego i rybackiego)*, „Kwartalnik Historyczny” 1994/4, s. 4; A. Samsonowicz, *Łowiectwo w Polsce Piastów i Jagiellonów*, Warszawa 2011, s. 211 i n.

Witold Daniłowicz – doktor nauk prawnych; radca prawny; absolwent studiów prawniczych na Uniwersytecie Wrocławskim, studiów prawniczych (stopnia podstawowego i podyplomowych) w LSU Law Center w Baton Rouge (Luizjana, USA) oraz studiów podyplomowych w zakresie prawa międzynarodowego w Instytucie Studiów Społecznych w Hadze (Holandia). Od 1985 r. praktykuje prawo w uznanych międzynarodowych kancelariach prawnych, początkowo w Stanach Zjednoczonych, a od 1990 r. – w Polsce. Zajmuje się problematyką inwestycji zagranicznych, łączy i przejęć spółek oraz międzynarodowymi transakcjami handlowymi i finansowymi. Występuje jako arbiter w krajowych i międzynarodowych postępowaniach arbitrażowych. Wskazywany jako wiodący prawnik w Polsce w krajowych i międzynarodowych rankingach. Jest autorem monografii *Prawo polowania* (2018), kilkunastu publikacji naukowych z różnych dziedzin prawa oraz kilkudziesięciu artykułów poświęconych łowiectwu.

„Monografia jest znaczącym dziełem o ogromnej przydatności teoretycznej i praktycznej. Witold Daniłowicz, będący z jednej strony czynnym myśliwym, z drugiej – autorem znakomitego dzieła *Prawo polowania*, prowadzi czytelnika przez gąszcz skomplikowanych zagadnień historii i współczesności prawa łowieckiego, nie unikając zagadnień problemowych, które stara się dogłębnie wyjaśnić”.

Prof. dr hab. Wojciech Radecki

Czytelnicy odnajdą tu omówienie wielu interesujących zagadnień, dotyczących m.in.:

- pojęcia, zakresu i źródeł prawa łowieckiego,
- kłusownictwa i szkodnictwa łowieckiego,
- zasad prowadzenia gospodarki łowieckiej,
- konstrukcji i dzierżawy obwodu łowieckiego,
- majątku i funduszów kół łowieckich,
- wykonywania polowania i jego zakazu,
- szkód łowieckich,
- odpowiedzialności za naruszenie prawa łowieckiego.

Książka jest przeznaczona dla prawników praktyków oraz pracowników administracji rządowej i samorządowej zajmujących się prezentowaną tematyką, a także dla myśliwych i leśników.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

9788381871631 W01P01

ISBN 978-83-8187-163-1

9 788381 871631

CENA 55 Zł (W TYM 5% VAT)